

INTERVJU Hrvaška umetnica Ivano Sajko

Kako pisati in kako razmišljati?

V ponedeljek zvečer se je v Klubu Mestnega gledališča ljubljanskega (MGL) predstavila sodobna hrvaška dramatičarka, dramaturginja in teoretičarka Ivana Sajko. V prvem delu večera se je z avtorico najnovejšega 150. zvezka Knjižnice MGL z naslovom K norosti (in revoluciji): branje (prevedla ga je Đurđa Strsoglavec) pogovarjala dramaturginja in urednica zbirke Petra Pogorevc, v nadaljevanju pa je Ivana Sajko v obliki avtoreferenčnega branja predstavila odlomek iz svoje najnovejše drame Prizori z jabolkom (2009), ki je doživela odrski krst marca letos v Stadttheatru v Bernu. Takoj po nastopu je gostja za bralce Književnih listov odgovorila na naslednjih nekaj vprašanj.

SLAVKO PEZDIR

Odlomek iz drame Prizori z jabolkom daje slutiti, da tudi dramatik pišete izrazito osebnoizpovedno ter da se v ozadju dogajanja zelo močno čuti medijsko okolje.

Ko omenjate navzočnost medijskega okolja, ki je bistveni element, okoli katerega nastaja to dramsko besedilo, imate prav. Je ena vodilnih tem, s katerimi se ukvarjam. Kadar pišem kaj političnega, ugotavljam, da je politika vselej v zvezi z vprašanjem resnice. V vsebini drame ali romana poskušamo priti do dna vprašanja resnice, dobrega in slabega. Kadar obstaja v besedilu notranje nasprotje, je to vselej povezano z vprašanjem, kdo zastopa resnico. In kdor zastopa resnico, je dober, njegov antagonist pa je slab. Takšna so črno-bela nasprotja.

Meni pa je izziv napisati dramo, v kateri bi izjalovila takšna pričakovanja, odpravila temeljno nasprotje ter pokazala, da vprašanje resnice, dobre in slabe strani, dandanes ne obstaja. Postaviti se na stran dobrega je ideološko vprašanje. Če pa to odpravim in rečem, da v moji drami ni ne dobrih in ne slabih ter da nihče ni v posesti resnice, se postavi vprašanje, kako sprožiti akcijo, dramo. Če kot avtorica ne želim sporočiti nobene resnice in če je edino moje sporočilo prav to, da mentalno zdrav posameznik v današnjem svetu ne more stati za nobeno resnico, ampak mora konstantno prepraševati vse položaje, ker nobeden ni niti dober niti slab, se sprašujem, kako pisati in kako sploh razmišljati. In to je del mojega osebnega sporočila.

Iz prebranega odlomka je mogoče razbrati, da ste angažirana avtorica. Sicer ne nacionalno, politično ali ideološko, ampak kot svobodna intelektualka in umetnica.

Pisanje za gledališče zunaj pre-

vladujočih standardov mi omogoča, da nagovarjam občinstvo z odra. Na začetku sem se spraševala, kako priti do občinstva, kako prebiti »steno« lastnega besedila? Najprej mi je prišel na misel monolog, samogovor, ki znotraj dramatike edini odpira »četrtto steno« do gledalca, poslušalca. Monolog protagonist ne posredno govori občinstvu in v določenem trenutku celo pozabi na fikijski okvir dramskega dogajanja. Ta proces je mogoče opazovati v zadnji drami skozi ves njen potek. Na začetku je bila zastavljena celo kot pripoved, v nadaljevanju pa se vse bolj razsipa po prostoru fikcije, ki ga gradim. Gledališče je zelo potentno, kadar nam omogoča izgradnjo iluzije, v kateri pravzaprav tudi živimo. Ker pa je umetnost, to iluzijo lahko nenehoma rušimo in kažemo različne ravni resničnosti, v kateri živimo.

Niste iznašli le svojega načina pisanja, ampak tudi svoj način odrskega interpretiranja.

Kmalu sem ugotovila, da ne gre le za branje, ampak obenem vsaj še za moje komentiranje prebranega, zato sem ta način poimenovala *avtoreferenčno branje*. To je branje, pri katerem se stalno vrtam k sebi, a obenem bi se rada skoraj dotaknila tudi tistega, za katerega pišem in ki mu pripovedujem. Vse, kar počnjam v besedilih in načinih njihove oživitve, me kljub gotovosti, ki jo daje zapisano, vodi k prizadevanju, da bi pokazala nepredvidljivost ustvarjalnega procesa, v katerem lahko spontano odzovem v vsakem trenutku izvajanja ter lahko v določenem trenutku zavržem lastno namer, da bi se le »dotaknila« tistega, ki me poslušča. Znotraj nepričakovanega in nepredvidljivega obstaja veliki trenutek gledališča in teatralnosti.

Kakor v dramatici in na odru iščete svojo lastno pot in izraz, to

počnate tudi v teoriji, kot kaže knjiga K norosti (in revoluciji): branje. Ali je lahko norost razumljena tudi kot revolucija?

Na določeni ravni, kjer se oba pojma spajata, je stanje brez nadzora, ki je podobno načinu našega mišljenja, ustvarjanja. Ključ knjige ni v pojmihi norosti in revolucije, ki sta zasičena, ampak v »poti k«. V trenutku, ko nekaj razglasimo za noro ali revolucionarno, to preneha biti noro ali revolucionarno. Meni pomeni misliti, da se gibljem k nečemu, premagujem različne ovire, kar deluje konstantno subverzivno na vsakršno gotovost pri pisanju ali razmišljanju ali pri branju knjig. Ko sprejem določeno resnico, ta postane ideologija, ki ne proizva nič pozitivnega. Tam je konec poti in se tudi pisanje neha. Ko me sprašujejo, katera bi bila idealna postavitev določene drame, odgovorjam, da idealne postavitve ni. Če bi obstajala, bi bil z njo tekst dovršen in iz njega ne bi mogli ničesar več proizvesti.

Želite, da bralec 20. stoletje doživlja v procesu, gibanju, in ne kot dovršen, statičen plod številnih avtorsko povzetih teoretskih raziskav in umetniških interpretacij.

Klasičen položaj avtorja, še posebej dramatika, ki govori z odra (ta je vedno tudi politično prizorišče), je vselej vseboval pričakovanje, da prinaša določeno resnico, diagnozo časa. Moja diagnoza časa kot nečesa kaotičnega, konstantnega spreminjanja resnic, pa me je navedla k spoznanju, da moj glas ne more biti enak klasičnim piscem. Kolikor odgovorno delam, kar počnem, se mi zdi pomebno odstopiti od apriornega spoznanja, sporočila. Problematizirati želim položaj avtorja, ki je v resnici ne-položaj, ter krivuljenje med možnimi razmerji do ustvarjanja, dobrega ali slabega gledališča in umetnosti nasploh. S pisanjem se naposled ukvarjam tudi zaradi

Stran / Page: 18

Doseg / Reach: 155000

Država / Country: SLOVENIA

Površina prispevka / Size: 567 cm2

2 / 2

lastne minljivosti in želje po zarisu nekakšne sledi za sabo. Zares bi rada, da ta sled ne ponikne, ampak da gre za pot, cesto, in ne kakšno piramido.

V Pulju ta čas postavljate na oder novo uprizoritev.

Tam smo začeli z vajami, premiera pa bo marca prihodnje leto v zagrebškem ZeKaeM. Postavljamo besedilo *Roses roses roses rose*, ki ga sama režiram, v predstavi pa bom tudi pela ob spremljavi štirih instrumentalistov. Besedilo je napisano kot glasbena partitura, misel pa izvira iz naslovnega verza Gertrude Stein. Ko so jo vprašali, zakaj *Rože rože rože roža*, je povedala, da je morda na začetku književnosti in lirike bilo dovolj zapisati roža, da bi bralcu zadehtela. V sodobni umetnosti pa je treba poiskati nov način, morda je besedo treba ponoviti in ponavljati, da bi učinkovala, kot je na začetku. To je vodilna misel moje najnovejše drame in naše postavitve

Ivana Sajko (r. 1975 v Zagrebu) je iz dramaturgije diplomirala na Akademiji za dramsko umetnost (kjer je nekaj let tudi predavala na oddelku za dramaturgijo) ter magistrirala na temo *Vloga in tematizacija norosti v dramii 20. stoletja* na zagreški filozofski fakulteti. Doslej je objavila zbirko dram *Smaknuta lica: štiri drame o optimizmu* (2001), dramsko trilogijo *Žena-bomba* (2004; delni prevod *Ženska bomba* Toneta Škrjanca, 2005) ter roman *Rio bar* (2005, delni prevod Đurđe Strsoglavec, 2008), za katerega je dobila nagrado Ivan Goran Kovačić za najboljšo hrvaško prozno delo. Ob zapisanem je ena od urednic hrvaške revije za scenske umetnosti *Frakcija* in literarne revije *Tema* ter soustanoviteljica gledališke skupine *BAD.co*. Bila je tudi urednica in voditeljica televizijske oddaje o sodobnem gledališču *V-efekt*, v sodelovanju s skladateljem Davidom Simonsom pa je izdala glasbeno zgoščenko *Mass for election day silence* (2004).

IVANA SAJKO